

Sygn. akt III UK 82/15

POSTANOWIENIE

Dnia 25 stycznia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania S. O.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
o zasiłek chorobowy oraz świadczenie rehabilitacyjne,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 25 stycznia 2016 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu
Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] z dnia 11 września 2014 r., sygn. akt IV Ua .../14,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] wyrokiem z dnia 11 września 2014 r. oddalił apelację wniesioną przez ubezpieczonego S. O. od wyroku Sądu Rejonowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] z dnia 5 marca 2014 r., oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w [...] z dnia 8 listopada 2013 r., którą organ rentowy odmówił przyznania ubezpieczonemu prawa do zasiłku chorobowego z funduszu chorobowego za wskazane w tej decyzji okresy niezdolności do pracy z powodu choroby oraz świadczenia rehabilitacyjnego za okres od dnia 1 lutego 2011 r. do dnia 31 maja 2011 r., a także zobowiązał go do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego wraz z odsetkami.

Ubezpieczony S. O. wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 11 września 2014 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, to jest art. 385 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c., a także przepisów prawa materialnego, to jest art. 17 ust. 1 i art. 66 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, art. 84 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, art. 22 i art. 67 w związku z art. 32 Konstytucji RP oraz art. 14a ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący stwierdził, że owa skarga jest oczywiście uzasadniona oraz powołał się na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Zdaniem skarżącego, konieczne jest zajęcie przez Sąd Najwyższy stanowiska w przedmiocie prawidłowej interpretacji art. 17 ustawy „zasiłkowej”.

Skarżący zauważył, że ubezpieczeni zatrudnieni u pracodawcy w związku ze swoją aktywnością zawodową wykonują tylko jeden rodzaj czynności, tj. świadczą pracę. Natomiast ubezpieczeni samozatrudnieni, prowadzący działalność gospodarczą, którzy są także często pracodawcami zatrudniającymi innych pracowników, wykonują dwa rodzaje czynności, tj. po pierwsze świadczą pracę tzn. wykonują czynności wynikające z rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej (np. realizacja prac budowlanych), a po drugie wykonują czynności formalnoprawne związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (np. rejestracja zmian w KRS, zapłata podatku VAT). Jeżeli ubezpieczeni ci są pracodawcami, to ponadto wykonują jeszcze czynności stanowiące obowiązki pracodawcy (np. wypłata wynagrodzeń, zapłata składek na ubezpieczenie społeczne itp.). Wymaga więc doprecyzowania, które ze wskazanych działań będą stanowić „wykonywanie pracy zarobkowej”, mając także na uwadze częstotliwość ich wykonywania.

Skarżący przypomniał, iż w orzecznictwie Sądu Najwyższego panuje pogląd, że sporadyczna, incydentalna lub wymuszona okolicznościami sprawy aktywność zawodowa może usprawiedliwiać zachowanie prawa do zasiłku chorobowego.

Sąd Najwyższy zajął także stanowisko w przedmiocie wykonywania przez ubezpieczonego czynności związanych z formalnym prowadzeniem działalności gospodarczej. Orzecznictwo wskazuje, że czynności o charakterze formalnym, tj. uzyskiwanie w trakcie korzystania ze zwolnienia lekarskiego dochodów niepołączonych z osobistym świadczeniem pracy, np. podpisywanie w trakcie zwolnienia lekarskiego dokumentów finansowych, sporządzonych przez inną osobę oraz formalnoprawne tylko prowadzenie jednoosobowej działalności gospodarczej, jeśli osoba ją prowadząca jest równocześnie pracodawcą i wyłącznie w zakresie jej obowiązków leży nadzór nad działalnością firmy - nie stanowią przesłanki pozbawienia prawa do zasiłku chorobowego. Z drugiej jednak strony, Sąd Najwyższy zajmował także stanowisko, że wykonywanie jakiejkolwiek działalności o charakterze zawodowym powoduje utratę prawa do zasiłku chorobowego.

Zdaniem skarżącego, w związku z istnieniem tych rozbieżności, konieczne jest zatem sformułowanie przez Sąd Najwyższy jednolitego stanowiska w przedmiocie udzielenia odpowiedzi na pytanie: jakie czynności ubezpieczonego prowadzącego działalność gospodarczą będą stanowić wykonywanie pracy zarobkowej?

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania

skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawa wymaga od skarżącego określenia, które przepisy wymagają wykładni Sądu Najwyższego, ze wskazaniem, na czym polegają związane z tym poważne wątpliwości, lub z przedstawieniem rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN 2002 nr 7, s. 10). Ponadto konieczne jest opisanie tych wątpliwości lub rozbieżności, wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 2003 r., II UK 184/03, z dnia 22 czerwca 2004 r., III UK 103/04, czy też z dnia 17 grudnia 2007 r., I PK 233/07). W przypadku powoływania się na rozbieżności w orzecznictwie konieczne jest także, choćby przykładowe, wskazanie orzeczeń, w których ten sam przepis prawa byłby odmiennie wykładany. Należy również podkreślić, iż nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), analogicznie jak nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5).

W kwestiach przedstawionych jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie ocenianej skargi kasacyjnej do rozpoznania Sąd Najwyższy wypowiadał się już wielokrotnie (por. na przykład wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 czerwca 2007 r., II UK 223/06, OSNP 2008 nr 15-16, poz. 231 i z dnia 9 października 2006 r., II UK 44/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 295, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2012 r., I UK 70/12, LEX nr 1675215),

a argumentacja podnoszona przez skarżącego nie wskazuje na okoliczności, które uzasadniałyby zmianę wyrażonych w orzecznictwie poglądów.

Na tle wykładni art. 17 ust. 1 (a nie § 1, jak podaje skarżący) ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, zarówno w judykaturze, jak i w piśmiennictwie, utrwalone jest nadto stanowisko, że pracą w rozumieniu tego przepisu jest praca w potocznym tego słowa znaczeniu, w tym wykonywanie różnych czynności na podstawie różnych stosunków prawnych - stosunku pracy, stosunków o charakterze cywilnoprawnym, a także prowadzenie własnej działalności gospodarczej, samozatrudnienie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 154/04, OSP 2006 nr 4, poz. 43 i powołane w jego uzasadnieniu: wyrok SA w Warszawie z dnia 16 maja 1996 r., III AUr 388/96, Prawo Pracy 1997 nr 2, s. 43; wyrok SA w Katowicach z dnia 20 stycznia 1999 r., III AUa 945/98, OSA 1999 nr 11-12, poz. 58, s. 112; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2000 r., II UKN 513/99, OSNAPiUS 2001 nr 20, poz. 627; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lipca 2001 r., II UKN 494/00, OSNP 2003 nr 9, poz. 234). Za pracę zarobkową może być również uznane wykonywanie czynności na podstawie łączącego ubezpieczonego ze spółką kapitałową stosunku prawnego o charakterze korporacyjnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 154/04, OSNP 2005 nr 19, poz. 307, gdzie Sąd Najwyższy uznał, że członek rady nadzorczej spółki akcyjnej, który pobiera wynagrodzenie z tego tytułu oraz wynagrodzenie z tytułu oddelegowania do stałego indywidualnego wykonywania czynności nadzorczych, świadczy pracę zarobkową w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy). O zakwalifikowaniu wykonywania określonych czynności jako „pracy” nie decyduje charakter stosunku prawnego, na podstawie którego są one wykonywane, ale rodzaj tych czynności (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 154/04, OSP 2006 nr 4, poz. 43; z dnia 9 października 2006 r., II UK 44/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 295). Ponieważ w art. 17 pkt 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa brak jest odniesienia do wykonywania pracy na podstawie stosunku pracy lub innego stosunku zatrudnienia w szerokim tego słowa znaczeniu - nie chodzi w nim zatem w szczególności wyłącznie o wykonywanie pracy podporządkowanej czy zależności

służbowej, co jest charakterystyczne dla stosunku pracy. Nadto, praca powinna być świadczona osobiście, choć nie musi to być praca fizyczna (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 154/04, OSP 2006 nr 4, poz. 43 oraz powołane w jego uzasadnieniu: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1999 r., II UKN 236/99, OSNAPiUS 2001 nr 7, poz. 237; wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 23 maja 1997 r., III AUa 155/97, Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Łodzi 1997 nr 3, poz. 143). Prezentowane jest również stanowisko, że praca, poza tym, że może być wykonywana „na każdej podstawie prawnej”, może być również wykonywana „bez takiej podstawy” (tzw. praca na czarno), bez względu na wymiar czasu tej pracy (por. Z. Salwa, Nowe przepisy o zasiłkach chorobowych, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 1999 nr 9, s. 16). Pracą zarobkową na gruncie komentowanego przepisu określa się zatem wszelką aktywność ludzką, która zmierza do uzyskania zarobku. Przy określeniu „zarobkowego” charakteru pracy wskazuje się także, że przepisy nie wymagają, aby praca była podjęta „w celu zarobkowym”. Jeśli zatem wykonywanie określonych czynności przynosi rzeczywisty dochód, wówczas problem, czy praca została podjęta „w celu” uzyskania tego dochodu, traci na znaczeniu, jako dotyczący motywów zachowania. Nie ma też znaczenia to, że określone czynności mogą być wykonywane odpłatnie lub nieodpłatnie - istotne jest, aby były wykonywane w rzeczywistości (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 154/04, OSP 2006 nr 4, poz. 43). Podejmowanie czynności w czasie zwolnienia lekarskiego na rzecz spółki przez członka zarządu jest tym samym wykonywaniem pracy zarobkowej w rozumieniu art. 17 ustawy. W wyroku z dnia 9 października 2006 r., II UK 44/06 (OSNP 2007 nr 19-20, poz. 295), Sąd Najwyższy podkreślił przy tym, że nie każdy przejaw aktywności stanowi wypełnienie przesłanki z art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, powodujące utratę prawa do zasiłku chorobowego. Jak zaznaczył Sąd Najwyższy - nie dochodzi do wypełnienia przesłanek z art. 17 ustawy, gdy były to zachowania o charakterze incydentalnym. Konkluzja mająca swoje odzwierciedlenie w tezie wyroku jest następująca: tylko sporadyczna, wymuszona okolicznościami, aktywność zawodowa może usprawiedliwiać zachowanie prawa do zasiłku chorobowego. W innych przypadkach za okres niezdolności do pracy,

w czasie której ubezpieczony wykonuje pracę zarobkową, nie należy się zasiłek, lecz wynagrodzenie, przy czym nie jest niezbędne, aby wykonywana praca była niezgodna z celem zwolnienia lekarskiego. W wyroku z dnia 15 czerwca 2007 r., II UK 223/06 (OSNP 2008 nr 15-16, poz. 231), Sąd Najwyższy wskazał z kolei, że podpisywanie dokumentów w imieniu spółki przez prezesa jej zarządu w trakcie przebywania na zwolnieniu lekarskim, choć były inne osoby uprawnione do ich podpisywania, stanowi wypełnienie przesłanki z art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa i wobec tego powoduje utratę prawa do zasiłku chorobowego.

Wbrew odmiennemu stanowisku skarżącego, nie istnieje więc rozbieżność w prezentowanej w orzecznictwie sądowym wykładni omawianego art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, która wymagałaby usunięcia. Poglądy prawne zaprezentowane przez Sąd Najwyższy w orzeczeniach powołanych w ocenianej skardze kasacyjnej w żadnym razie nie pozostają natomiast we wzajemnej sprzeczności, albowiem tak samo interpretują użyte w tym przepisie pojęcie „pracy zarobkowej”, za którą nie uznaje się jedynie sporadycznej, wymuszonej okolicznościami, aktywności zawodowej.

Uwzględniając powyższe Sąd Najwyższy zauważa też, że nawet pobieżna lektura pisemnych motywów zaskarżonego wyroku wyraźnie wskazuje, że Sąd Okręgowy, dokonując oceny prawnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego, w pełni respektował taką właśnie wykładnię art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, a zatem oceniana w niniejszym postępowaniu skarga kasacyjna nie może być również uznana za oczywiście uzasadnioną. Ponadto, wymaga podkreślenia, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, iż równoczesne uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania występującymi w sprawie wątpliwościami prawnymi (zagadnienie prawne lub potrzeba wykładni przepisów) generalnie wyklucza możliwość powoływania się na oczywistą zasadność skargi (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 listopada 2013 r., I UK 291/13, LEX nr 1430990 oraz z dnia 20 marca 2014 r., I CSK 343/13, LEX nr 1523355).

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, iż ubezpieczony nie wykazał potrzeby rozpoznania jego skargi kasacyjnej. Dlatego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji.